

Ejendommen Spangshus

Erindringer og undersøgelser omkring mit
barndomshjem.

06-02-2018

Christian Nissen Spangshus

© Christian Spangshus 2018

1.udgave 2018

2.udgave 2020

3.udgave 2021

Adresse: Christian Spangshus, Kroghsvej 21, DK-7500 Holstebro

(Erindringer og ejendoms historie, 2)

Ejendommen Spangshus

Erindringer og undersøgelser omkring mit barndomshjem.

3.udgave

Ovenstående foto af "Spangshus" fra ca. 1950 findes i Give Lokalhistoriske Arkiv, men også i privateje (undertegnede).

Erindringer

Indledning

Mit fødehjem var ikke Spangshus. Jeg blev født på gården Gammeltoft lige øst for Holstebro den 8.juli 1939. Her boede min familie indtil 1947. Gammeltoft var således mit fødehjem og første barndomshjem. De erindringer jeg har om besættelsen, stammer fra Holstebro.

Jeg husker min mor som blid, kærlig og rolig. Der kom aldrig et vredt ord over hendes læber. Far havde mere temperament og kunne godt blive lidt hidsig. Men han var et godt menneske og havde store planer for, hvordan gården skulle drives – med de beskedne midler og de få tønder land, der var til rådighed.

Spangshus og Gadbjerg 1947-1953

I 1947 (efter at jeg havde gået i første klasse i Danmarksgades Skole i Holstebro) flyttede vi til Gadbjerg, hvor min far overtog landejendommen/husmandsstedet Spangshus, beliggende nordøst for stationsbyen. Denne ejendom blev mit andet barndomshjem.

Efter at jernbanen mellem Brande og Vejle blev bygget, betegnedes den nedre del af Gadbjerg som stationsbyen (fra slutningen af 1800-tallet).

Over for stationen lå kroen, senere hotel. I stationsbyen lå også mejeriet.

Lige vest for bebyggelsen (stationsbyen) lå gården Lille Refstrup. Den var bygget på jord udstykket fra herregården Refstrup, der herefter kaldtes St. Refstrup.

Den oprindelige (øvre) del af byen var kirkebyen. Foruden kirken lå her også skolen (nu Bredsten-Gadbjerg skole, den nyeste hovedskole bygget 1956) og møllen (bygget 1885, nu nedlagt).

Når man kom ad vejen fra Spangshus og drejede til venstre ind i Gadbjerg (stationsbyen) lå Panduro's slagterforretning på venstre hånd lige før man krydsede jernbanen. Slagterforretningen havde været i byen siden 1945.

Længere oppe ad hovedgade lå bageren (hvor jeg fortrinsvis købte rugbrød og sigtebrød) og isenkræmmeren på venstre side. Endnu længere oppe fandtes (også på venstre side) et frysehus, hvor hver husstand kunne leje en hylde eller flere til frostvarer. Højere oppe end frysehuset lå brugsen på højre side.

Min far, mor, søster og jeg flyttede altså ind på Spangshus i 1947, og jeg fortsatte min skolegang i Tofthøj landsbyskole.

Min søster husker, at mor var sygeplejerske i Gadbjerg i de få år, hun fik der.

Spangshus var et husmandssted eller et boelssted (større end et husmandssted) og far var således enten husmand eller boelsmand. Hvad angår jordtilliggende var stedet et husmandssted, men far blev flere steder betegnet som boelsmand.

Da vi ankom, bestod Spangshus af 3 (ikke store) længer. Stuehuset lå mod (ca.) øst, laden mod nord og stalden (m.m.) mod vest.

Hertil byggede far fra ca. 1948-49 et stort hønsehus bag laden og vinkelret på ladebygningen med en afstand på 20-30 mellem de to bygninger. Stuehuset var tækket med teglsten. De to ældre udlænger havde bliktag, hønsehuset derimod var tækket med strå. Hønsehuset var på størrelse med de andre længer.

Stuehuset havde to indgangsdøre: bryggersdøren og den "fine" dør. Den sidste blev dog sjældent brugt, den sidste gang jeg med sikkerhed kan huske, at den blev brugt, var da min mors kiste blev båret den vej ud i november 1950. Min mor blev begravet på kirkegården i Skærlund ved Brande, hvor hendes barndomshjem lå.

Indvendig havde stuehuset inden for bryggersdøren naturligt nok et bryggers med mulighed for opvask og personvask.

Herfra gik en smal trappe op til loftsrummet. Her fandtes et lille værelse i sydenden med et vindue ud mod jernbanen. Her sov min søster en del af tiden. Om vinteren var det for koldt, da rummet ikke kunne opvarmes.

Til højre i bryggerset gik en dør ind til køkkenet. I det sydøstlige hjørne stod et stort gammeldags brændekomfur med fire ildsteder. Varmen herfra blev også ført via et rør ind til kaminen i opholdsstuen bagved. I komfuret varmedes også vand til vask og opvask.

I køkkenet ud mod gårdspladsen fandtes et spisebord, hvor vi spiste til daglig. (Om søndagen og ved højtider spiste vi i dagligstuen). I det nordøstlige hjørne af køkkenet gik en dør ind til et spisekammer med tre trin op, altså hævet i forhold til køkkengulvet. Spisekammeret lå således bag bryggerset. Når man løftede den lille trappe var der en trappe eller stige ned i et kølerum under jordniveau. Her stod bl.a. kar med saltet flæsk. Mælk blev også holdt afkølet der.

Mod øst i køkkenet gik en dør ind i vore forældres soveværelse. Dvs. at dette havde vindue ud mod haven. Herfra gik en dør mod nord ind i børneværelset, hvor min søster og jeg sov. Dette værelse lå således i husets nordøstlige hjørne, bag spisekammeret.

På sydvæggen i køkkenet førte en dør ind i dagligstuen. Her var der et spisebord, en divan, et par lænestole med sofabord imellem og et chatol.

Fra stuen var der en dør ind til soveværelset. Det vil sige at der var to døre derind.

På chatollet stod nogle pyntegenstande af kobber, herunder en kande og en morter.

Desuden var der i dagligstuen en art skab med et par boghylder. På disse hylder stod dels Højskolesangbogen, en bibel, fars bøger om dueavl, hønseavl og om politihunde. (Se senere om vores "politihund"!). Bogen om hønseavl var skrevet af en forfatter med efternavnet Kock, hvilket jeg den gang syntes var ganske morsomt.

Desuden skønlitteratur: Mange bøger i serien: Dansk Digter-Bibliotek (fra Hus og Hjem's forlag i 1911), omfattende forfattere som: Ludvig Holberg, Carl Bagger, Adam Oehlenschläger, Johannes Ewald, J.H.Wessel, J.L.Heiberg, Jens Baggesen, B.S.Ingemann - samt mange bøger i en anden serie fra samme forlag med forfattere som Thomas Olesen Løkken, Carit Etlar, H.F.Ewald. Disse bøger læste jeg alle inden jeg var 14 år.

Derudover var der børnebøger af bl.a. Elsa Beskow.

Jeg læste også mange almindelige drengebøger, lånt fra skolen hvor der var et ganske lille skab med bøger, der normalt var låst. Kun en gang imellem blev det låst op.

På sydvæggen i dagligstuen, ved døren ud til forgangen, hang telefonen, som blev installeret i den sidste tid vi var der, vistnok for at vi kunne tilkalde hjælp, mens far lå syg.

Mod øst førte en dør ind til "den pæne stue". Den blev meget sjældent brugt, men til jul stod juletræet derinde. Der var et bord og et hjørneskab. På skabet stod en lille marmorholder, hvorpå fars lommeur hang. Uret, som hang til pynt, havde muligvis tilhørt fars forfædre, men jeg ved det ikke.

Fra dagligstuen førte en dør i sydvæggen ud til forgangen. Her var der plads til overtøj, og desuden stod der en dragkiste, der indeholdt bl.a. vores flag og mors rævestola. Som lille brød jeg mig ikke om at røre ved stolaen, fordi rævens hoved virkede så levende. Når man åbnede kistelåget, lugtede det kraftigt af mølpulver.

Ud mod haven (mod øst) var der fire vinduer i stuehuset. 2 fra den pæne stue, 1 fra det store soveværelse og 1 fra børneværelset.

Ud mod gårdspladsen var der 1 vindue fra køkkenet og 2 fra dagligstuen.

Stuehuset var ikke bygget helt sammen med laden. Fra ladens østgavl og hen langs stuehusets nordgavl var der bygget et skur. Fra venstre mod højre rummede skuret et udendørs WC, derefter et rum til brænde.

På lademuren ind mod gårdspladsen var der midtvejs en mindre port. Der var et vindue på hver side af porten. I laden var der et tærsekgulv af beton inden for porten, til højre (øst) plads til maskiner m.v. I loftsrummet til venstre over laden og videre til venstre over staldlængen var der plads til kornneg, senere halm og hø.

Staldlængen var bygget sammen med laden, sådan at stalden m.v. var den længste bygning, og staldens nordgavl var parallel med ladens nordre mur. Der var indgang til stalden fra gårdspladsen i hjørnet mellem laden og stalden og der var en anden dør i nordgavlen.

Fra stalddøren mod nord var der adgang til møddingen til venstre og ligeud – i noget længere afstand - til hønsehuset.

Stalden blev hjemme hos os i Gadbjerg kaldt "æ nøs". I modsætning hertil kaldte min mors familie på Gammelgaard i Skærlund ved Brande den samme bygning for "æ kræhus". Denne forskel i dialekterne fascinerede mig også dengang.

Jeg formoder at ordet nøs stammer fra min fars opvækst i Vendsyssel (hvor det var almindeligt på landet).

Ifølge dialektforskeren Peter Skautrup burde nøs staves nøds, idet det er sammensat af nød, et ældgammelt ord for kvæg (kreaturer, køer) og et afsluttende s der betegner rummet, hvor noget er eller foregår, et hus (jf. bryggers for bryggerhus, det rum hvor brygningen foregik). Nøs betyder derfor kvæghus.

Peter Skautrup skrev om kostaldens navne i danske dialekter i et festskrift til H.P.Hansen i 1949. Følgende er citeret fra "Ord & Sag", bd.23.:

"For at være lidt mere præcis, så har kostalden heddet nøs i Vendsyssel, Himmerland og Salling, på Viborg-Randers-egnen, ned over Silkeborg og Århus, forbi Horsens og sluttende med Vejle fjord. Kjørs var betegnelsen i Vestjylland syd for Limfjorden, ned over Herning-egnen, tyndende ud i Sydvestjylland ned mod Esbjerg – og så pudsig nok også i Hanherrederne (mellem Vendsyssel og Thy). I Thy og på Mors sagde man ellers fæstald, og på Djursland kohus, på VejleKolding-egnen kræhus, i Sønderjylland kræstald, kostald eller ofte hellere kobås (om hele stalden)."

Skautrup mener, at disse betegnelser er mindst 1000 år gamle.

Apropos dialekter så talte jeg selv jysk til jeg var 14-15 år.

Stalden rummede mod nord ko- og svinestalden, hvor vi havde 2 køer, 2 geder og et antal svin (søer og fedegrise) fordelt på 3 stier.

Over den sydligste svinesti hang der i hjørnet som en hylde et dueslag. Herfra havde duerne mulighed for at gå via et hul ud i en indhegning udenfor. På staldmurens yderside (mod vest) var der udover indhegningen til duer også indhegning til gæs og kalkuner. På et tidspunkt gik kalkunerne og gæssene dog frit på gården.

Med mellemrum fik vi duesteg.

I staldbygningen var der syd for kostalden en hestestald med plads til 1 hest. Mellem hestens bås og vestmuren var der et smalt åbent rum med en hakkelsesmaskine til halm. Her var der en åbning i loftet op til loftsrummet.

Længere mod syd var der en vognport. Her stod vores "stadsvogn", en hestevogn selvfølgelig, men hvilken type husker jeg ikke. Desuden en hestestæde.

Derefter var der i bygningen et lille rum, der blev brugt som vaskerum (tøjvask) og til svineslagtning. Rummet var et rent rum med en gruekedel til varmt/kogende vand.

I den sydligste del af bygningen (med indgang fra gavlen) var der et værksted, hvor far arbejdede. Der stod bl.a. en høvlebænk.

I gårdspladsens sydlige udkant ud mod marken og vejen stod et lille skur (muligvis i forbindelse med et begyndende hønseri).

Længere henne mod vejen var brønden med en vandpumpe samt en balje med drikkevand til hesten, når den kom hjem fra marken.

Lidt længere ude ad vejen stod der på højre side et skur, der blev brugt til udrugning af kyllinger (før hønsehuset blev bygget). Her var der også varmelamper til nyudrugede kyllinger.

Det før omtalte store hønsehus skulle som nævnt tækkes med strå, men før arbejdet blev påbegyndt stod der et stykke tid en lang kunstfærdigt opbygget stabel af strå (rør) bag ved laden. Min søster og jeg legede ved at pille nogle bundter ud af stakken og lave en lille hule derinde. Vi syntes det var morsomt, men det syntes far så afgjort ikke.

I hønsehuset var der et forrum, hvor der til højre var et selvstændigt rum med rugemaskiner. Ideen med hønseriet var at producere æg og daggamle kyllinger til salg. Som dreng var det spændende at følge udviklingen i rugemaskinerne. Æggene skulle vendes regelmæssigt og efter en vis tid gennemlyses, så man kunne se, om de var befrugtede og siden om fosteret var levende eller dødt. Adskillige æg indeholdt døde fostre, og de skulle så fjernes fra maskinen.

Desværre medførte det også hos mig en ulogisk forestilling om, at der kunne være en død kylling, når jeg åbnede et kogt æg! Men det forhindrede mig ikke i at spise en masse æg, især dog i form af spejlæg.

Fra forrummet gik man gennem en indhegning ind i det store rum der fyldte hele resten af bygningen. I midten stod i hele rummets længde et arrangement i træ, der øverst havde siddepinde, herunder et fladt tag hvor en stor del af gødningen opsamledes. Under dette tag var der på hver side redekasser. Gulvet var dækket med strøelse. Via et vækkeur kunne lyset tændes i rummet om morgenen. Fra rummet kunne hønsene gå via små lemme ud i den indhegnede hønsegård.

Æggene (udover eget forbrug) blev solgt i byens brugsforening, og beløbet blev fratrukket den regning, vi havde der.

Vi havde høns af mange racer: New Hampshire, Wyandotter, Plymouth Rock, Hvide Italienerne, Sorte Italienerne, Rhode Island (og vistnok også Minorca), d.v.s. ingen af de helt svære racer. Desuden dværghøns: Dværg Wyandotter.

Engang hvor jeg under en kraftig storm sammen med far gik fra norddøren i kostalden over til hønsehuset, rev en blikplade fra taget sig løs og blev blæst ned mellem de to bygninger i retning af os. Pladen susede – med den skarpe kant forrest – lige forbi mit hoved. Hvis den havde ramt, havde jeg nok ikke overlevet. Far blev forskrækket, og det blev jeg selvfølgelig også.

Hvilke dueracer vi havde, kan jeg ikke huske meget om, men vi må have haft Grejsere, for far havde en præmie, han havde fået for opdræt af disse duer.

Udover høns, duer, hest, køer, svin, geder, gæs og kalkuner havde vi et par katte og 1 hund. Kattene opholdt sig udendørs. Om natten og når det var koldt, sov de i stalden. De var aldrig i stuehuset. Jeg havde en venligt forhold til kattene, men de var ikke kæledyr i egentlig forstand.

Hunden hed Let. Det var en Doberman Pinscher, og den kunne formentlig være brugt som politihund. Far havde i hvert fald en bog herom. Let var en meget venlig hund, mærkeligt nok også overfor vore høns og kyllinger og andet småkravl. De kunne ligge mellem hendes poter, uden at hun gjorde dem noget. Desværre var hun (efter sigende) ikke så venlig overfor andres høns. Far fik klager over, at adskillige høns på andre gårde og i byen var blevet bidt ihjel af en hund, som de skadelidte udpegede som værende Let. Af denne grund var far nødsaget til at aflive Let, selv om både han selv og vi andre i familien holdt meget af den. Det var allerede gjort, før vi andre fik besked om det.

Far var generelt meget glad for dyr, hvilket jeg vistnok har arvet fra ham.

Hesten var en nordbagge og meget fredelig. Som lille satte jeg mig op på dens ryg, når den stod inde i sin bås – hvilket far heldigvis ikke vidste. Jeg red den også hjem fra engen på den anden side af den store vej, når den havde været på græs dernede. Og så skulle den

drikke en masse vand fra baljen ved brønden, før den kom ind i stalden.

Af jordtilliggende var der ca. 5 tdr. land omkring selve gården samt ca. 2 tdr. land lejet jord.

Desuden var der et stykke eng på den anden side af vejen til Tofthøj, dvs. vest for vejen. Engen havde sit eget matrikelnummer, men det hørte altså med til ejendommen. Fra engen fik vi hø til dyrene.

Ejendommen lejede (ovennævnte 2 tdr. land) to langstrakte striber jord langs jernbanen. Denne jord tilhørte DSB, dvs. staten, men far havde således ved en lejekontrakt brugsret over den.

Jernbanen mellem Vejle og Give gik ca. 100 m syd for ejendommen. Den ene stribe jord lå stort set parallelt med ejendommens anden jord, mens den anden stribe lå langs med banen på den anden side af byen, dvs. der hvor engstykket også lå.

Omkring den jord der lå nær bygningerne, plantede far et hegn af nøddebuske og andre buske.

Mellem den stribe jord ved jernbanen (på vores side af byen), som far dyrkede, og jernbanen selv strakte sig et dobbelt læhegn af fyrretræer. Her kunne man også finde vilde brombær.

Bag ved stuehuset (mod øst) var der en lille græsplæne og derefter fulgte køkkenhaven med grøntsager, jordbær og bærbuske, hvoraf der var solbær, ribs, hindbær og stikkelsbær. Ved indkørslen til gårdspladsen stod et stort pæretræ med gråpærer.

På markerne dyrkede vi korn (blandsæd: byg/havre, men sikkert også andet), roer og kartofler samt græs/hø på engen.

Kartofler til svinefoder blev dampkogt i byen og kom hjem på gårdspladsen i en bredfyldt hestevogn. Jeg kan huske den gennemtrængende men meget behagelige lugt fra de kogte kartofler.

I øvrigt blev kartofler og roer opbevaret for vinteren i hver sin jordkule.

Til brug i kornhøsten havde vi en gammel slåmaskine (hestetrasket), hvor vi gik bagefter maskinen og bandt kornet sammen i neg. Herefter skulle de stilles oprejst i trav.

Da vi en gang høstede korn på marken lige syd for stuehuset – hen mod banen – lærte jeg for første gang at binde et kornneg med en

håndfuld strå. På den samme mark fik jeg engang lov til at pløje med hest og plov. Det gik vist nogenlunde, men det var svært første gang at få plovfurerne helt lige.

Min far mente dog ikke, at landbruget var min fremtid, derimod ville han gerne, at jeg skulle læse og blive student.

Ved tærskning kan jeg huske, at far nogle gange i begyndelsen tærskede kornet med plejl på ladegulvet. Senere fik vi et tærskværk. Udover slåmaskinen blev ploven, harven og radrenseren naturligvis også trukket af vores utrættelige hest.

Høns til eget forbrug blev halshugget af far. Det var lidt uhyggeligt, at kroppene bevægede sig efter døden. Hovederne blev som regel fjernet af kattene eller hunden.

Når der blev slagtet svin, sørgede jeg for at holde mig noget på afstand på grund af grisens skrig og det udstrømmende blod. Men de blodpølser, som mor serverede samme dag, smagte godt.

Køernes mælk (udover eget forbrug) blev hældt i en mælkejunge, som jeg på en lille trækvogn kørte op til den store vej og stillede der, så den kunne blive afhentet af mælkevognen til mejeriet.

Vejle var den nærmeste "storby", og jeg husker, at jeg en gang fulgtes med far til Vejle for at besøge kvægmarkedet.

Vi spiste naturligvis først og fremmest mad af egen produktion: komælk, gedemælk, æg, høns, duer, svinekød, kartofler, mel til brød, diverse grøntsager, bær og frugter.

Derudover fik vi ofte fisk, vel fordi det var rimeligt billigt. Det var sild, rødspætter, hornfisk (med de grønne ben) og sikkert også andre.

En meget lækker dessert om vinteren var henkogte stikkelsbær med flødeskum.

I det hele taget brugte mor meget at henkoge. Udover stikkelsbær også pærer m.m.

Min søster kan huske, at vores mor lavede kvædekonfekt til jul. Jeg kan ganske svagt huske smagen.

Allerede mens vi boede på den tidligere gård, Gammeltoft ved Holstebro, fik vi en sparkstøtting. Da vi var børn, var der som bekendt altid sne om vinteren og solskin om sommeren.

En sparkstøtting er jo en art slæde med et passagersæde forrest og bag sædet skulle man så - støttet til et håndgreb - stå på den venstre mede og sparke fra med højre fod. For at bremse satte man hælen i sneen. Det fungerede jo kun effektivt på fastkørt sne. Løs sne og ren is var ikke så godt. Jeg husker en gang, hvor jeg løb en længere strækning, idet vi havde nogle bekendte i landsbyen Smidstrup, ca. 4 km mod vest. Jeg fik lov at køre alene derud på sparkstøttingen. Det tog en del tid men var en oplevelse.

Vi havde ikke nogen bekendte lige i nærheden, men på den vestre side af vejen til Tofthøj lå et husmandssted, vistnok mindre end vores. Datteren fra dette sted, der var lidt yngre end mig, fulgtes jeg mange gange med på vej til skole i Tofthøj.

Far og mor besøgte undertiden nogle bekendte i Gadbjerg by. Konen her, som var en ældre dame, havde hænder, der var helt forkrøblet af leddegigt. Jeg syntes, at det var meget trist at se på, og jeg brød mig ikke om at røre ved hende.

Skolegang

Spangshus var beliggende på det, der kaldtes Tofthøj Mark. Derfor hørte ejendommen i skolemæssig henseende til Tofthøj skoledistrikt. Området hvor Tofthøj skole lå, hed Grydehøj.

Normalt gik man (med streg under gik) ad den store vej ca. 1 km til den første gård i landsbyen Tofthøj, og derfra videre gennem landsbyen. Efter åen gik vejen til venstre til Refstrup. Her lå på venstre side en lille butik. Straks efter gik man til højre ad vejen, der førte til skolen. Ganske tæt syd for skolen løb Omme å. Om vinteren kunne man tit gå fra Spangshus direkte over markerne til skolen via den tilfrosne å. Skolen bestod af to dele: syd for vejen "den lille skole" med elever i 1. og 2.klasse, ledet af en ganske venlig lærerinde. På den modsatte side lå "den store skole" med elever i 3.-5. klasse (måske også 6.klasse). Denne skole blev ledet af en ældre lærer, der efter en senere betragtning var ganske uegnet som lærer. I hvert fald var han ret brutal, grov, hidsig og ofte ligeglad. Han uddelte gerne lussinger af selv den mindste grund. Han favoriserede tydeligt gårdmandsbørnene fremfor husmandsbørnene og de direkte fattige børn. Dette gik også ud over mig som husmandsbarn.

Jeg husker en situation, hvor en fattig dreng, en af dem læreren forfulgte og ofte slog i timerne, og som var ansat som medhjælper på en gård i Tofthøj, omkom ved en arbejdsulykke. Han var blevet trukket ind i en hakkelsesmaskine, og da han var alene, var han ikke i stand til at standse maskinen. Vores lærer holdt en "mindetale" over ham i skolestuen, der lød meget falsk, fordi vi vidste, hvor ondskabsfuld han havde været over for drengen. Selv dengang var det vist forbudt at lade mindreårige betjene maskiner alene.

Læreren abonnerede på avisen Information, men det var også det eneste intellektuelle ved ham.

Og børnene var desværre ikke meget bedre over for hinanden. Mobning var udbredt. De større og stærkere mod de mindre og svagere, men også her gårdmandsbørn mod husmandsbørn. Den dreng, der bl.a. mobbede mig, mødte jeg 6-7 år senere, hvor han lod, som om ingenting var hændt.

Jeg havde ingen legekammerater, og der var ingen af børnene i skolen, jeg havde lyst til at invitere med hjem. En enkelt gang var jeg inviteret hen til en skolekammerat, der boede i Tofthøj, vistnok på møllen eller i nærheden. Besøget var ikke særligt vellykket.

Flere gange lå jeg oppe på kornloftet oven på halm eller hø og kiggede ud af tagvinduet. Kattene yndede også at ligge der, det var et varmt sted. Men der var også varmt i hestens bås. Den var godt selskab, og jeg var helt tryk ved den.

Når der om vinteren lå sne på toppene på en efterårspløjet mark, forestillede jeg mig, at det var bjerge. Jeg ledte også efter sten, der lignede forskellige ting.

I 1952 kom jeg på den fireårige realskole i Give. Efter Tofthøj var det en helt anden og bedre verden.

Til Give cyklede jeg (ca. 12 km) hver dag, undtagen om vinteren, hvor jeg fik lov til at tage med toget. Det var luksus!

På mine daglige cykelture til Give kørte jeg ad vejbroen (vi kaldte den viadukten) over jernbanen og herfra til venstre forbi St. Refstrup. Jeg mener at kunne huske en brand på herregården, hvortil mange mennesker fra Gadbjerg var tilskuere, herunder min far og mig. Det kan passe med, at et par længer nedbrændte, mens jeg endnu gik i skole i Tofthøj. Når jeg senere cyklede forbi gården i årene 1952-1953

så jeg kun 3 længer: hovedbygningen og den vestlige og østlige udlænge.

Efter fraflytningen fra Spangshus cyklede jeg til Give fra Skærlund siden fra Brande (15 km), inden jeg via min morbror lejede et værelse i Give. Det var på Give Realskole, jeg besluttede, at jeg ville være bibliotekar.

Herfra gik jeg videre til Vestjydsk Gymnasium i Tarm, hvor jeg var kostelev, og hvor jeg tog studentereksamen i 1959.

Afsked

Min mor fik brystkræft og døde 24.11.1950 på Spangshus efter et ophold på Give Sygehus. Hun havde bedt om at blive kørt hjem til Spangshus for at dø der. Hendes lig blev lagt i en åben kiste på bordet midt i stuen. Herefter kom familie og venner. Man sang nogle salmer og sagde farvel. Vi "sang hende ud", som man stadig sagde dengang. Først derefter blev kisten lukket og båret ud af fordøren.

Om formiddagen den dag, hvor mor døde om morgenen, var jeg som sædvanligt nede ved vejen med mælkejungen til mejeriet. En dame, som vi kendte, kom forbi og spurgte mig, hvordan min mor havde det. Uden at tænke mig om svarede jeg: "Hun har det godt nu. Hun er død".

Far døde – også af kræft - 12.6.1953 på Give Sygehus. Derfor var der ikke så mange ceremonier i den forbindelse.

Under mors sygdom have hun naturligvis besøg af familien, og desuden af en veninde med efternavnet Frøsig.

Under fars sygdom kom Else, en af vore ældre kusiner (på mors side), der da tjente på en gård i Tofthøj, og hjalp os med at lave mad. Også mens far lå syg, kom hans familie fra Frederikshavn for at se til ham. Det var fars søster (egentlig halvsøster), Ida (Ida Ellesgaard, f. Christiansen, 1913-1996) og hendes mand, Kaj (Kaj Ellesgaard, 1908-1992), samt muligvis flere. Ved fars begravelse spurgte onkel Kaj, om jeg ville komme til Frederikshavn og bo hos dem; jeg kunne også gå på gymnasiet i Frederikshavn senere. Jeg sagde pænt nej tak, fordi jeg knap kendte dem. Min mors familie kendte jeg godt og var tryk ved dem. Ved senere besøg lærte jeg min fars familie at kende, og de var også meget gode og meget venlige mennesker. Men hvis jeg var

kommet til Frederikshavn, var jeg gået glip af kostskoletiden på Vestjydsk Gymnasium i Tarm, hvilket jeg nødtigt ville have undværet.

Lige inden far døde, sagde han, at han gerne ville have set mig med studenterhuen på. Det vil sige, at han vidste, at jeg skulle gå den boglige vej.

Begge mine forældre blev begravet på kirkegården i Skærlund ved Brande, hvor min mor kom fra.

Min søster, Mette Johanne Plum, f. Christensen, født i Tørring i 1936, kom ud at tjene, mens vi boede på Spangshus. Siden blev hun sygehjælper og samtidig grafiker i København. Her blev hun også gift og fik 2 børn.

Den sidste dag jeg så Spangshus (dvs. i den skikkelse, vi kendte ejendommen) var den dag i 1953 (efter fars død), hvor jeg red vores hest til Skærlund.

Vi børn var begge umyndige ved fars død, og Spangshus skulle sælges på tvangsauktion. Der var en del kreditorer, der skulle have penge. Det vil sige, at alt: bygninger, dyr og indbo skulle sælges.

Min morbror (Thomas Nissen, 1898-1975) fra Skærlund blev udpeget som min værge.

Jeg mener at Spangshus blev solgt til hotellets ejer.

Der blev et mindre beløb tilovers efter salget af ejendommen og efter at kreditorerne havde fået deres tilgodehavende. Dette beløb blev delt mellem min søster og mig. Jeg ved, at min part (formue) blev bestyret af Overformynderiet med min morbror som mellemlid.

Min søster og jeg fik enkelte ting med til minde, jeg bl.a. fars lommeur, cigaretetui, en lænestol og dragkisten. Min mors familie fik eller købte noget, således købte de hesten.

Den skulle nu fragtes til Skærlund, og derfor blev jeg bedt om at ride den derover. Indtil Give gik det uden problemer. Gennem Give by mødte jeg en af mine klassekammerater på gaden, hvilket passede mig godt nok. Kort efter Give skulle man dreje ad en stikvej, der førte syd om Brande og direkte til Skærlund. Før stikvejen havde jeg et lille problem, idet jeg ville holde en pause, hvorved hesten stak af fra mig og gik ind på en mark, hvor der stod noget velsmagende græs. Jeg fik dog fat på den og kom videre, men det tog lidt tid. Stikvejen var ikke

meget bredere end en markvej, og den førte gennem et stort hedelandskab med meget få bebyggelser. Der var ikke megen trafik, men der kom dog flere biler. Når der kom en bil, og da jeg var en ret uøvet rytter og ikke rigtigt vidste, hvordan hesten havde det med biler, stod jeg af mens bilerne passerede, og beroligede hesten ved at holde den ved hovedet. Bilerne kørte ganske tæt forbi hesten. Denne proces tog jo også nogen tid. Da jeg ikke kom til Skærlund til den forventede tid, sendte de en mand ud for se efter mig, men da manglede jeg under 1 km til målet. Det var også sidste gang, jeg så vores hest.

Hvad der skete med de andre dyr, ved jeg ikke. Siden afskeden med Spangshus har jeg med mellemrum haft en drøm, der går ud på, at jeg kommer i tanke om, at jeg i meget lang tid ikke har fodret dyrene eller muget ud, og at de sikkert er ved at dø af sult.

På et senere tidspunkt, da jeg var blevet myndig, skiftede jeg navn til Spangshus. Det var af to grunde. Dels havde jeg læst om navneret og navnehistorie, og da jeg allerede dengang var interesseret i slaviske sprog og litteraturer, var jeg begyndt at finde den russiske navneform meget naturlig. Denne form består af fornavn + patronymikon (fadersnavn) + slægtsnavn. Denne navnetype fandtes også – i et vist omfang – tidligere i Danmark, det vil sige: først og fremmest var fadersnavn reglen i mange århundreder, mens man i 1800-tallet begyndte at indføre det faste slægtsnavn. Nogle begyndte at kombinere de to navneformer i en kortere tid. Den anden grund – den primære grund – var, at jeg ville ære mine forældres minde ved at tage navnet på den ejendom, hvor de sammen levede deres sidste år, indtil de døde en alt for tidlig død.

Ejendommens historie

Gadbjerg

Tidligere stavemåder:

Gadbjerg omtales første gang i 1325, hvor landsbyen kaldes Gaddebyergh. I Folketællingen fra 1844 kaldes den Gadberg. Betydningen af stednavnet er "Den spidse bakke".

Der er faktisk tale om en bakke. Kirken ligger 95 (99?) m over havet. Ved jernbanen er højden ca 78 m. Så der er en betydelig stigning i terrænet i sydlig retning.

På John Speed's kort fra 1626 staves byen Gadberg

Højkantkort 1840-1899: Gadbjerg (i flere folketællinger og andre dokumenter fra den tid kaldes sognet dog Gadberg.)

På lavkantkort 1901-1945 staves byen Gadbjerg. Her er stationen med.

Gadbjerg ligger i dag i Vejle kommune og i Region Syddanmark. Til hovedbyen Vejle er der 21 km.

Gadbjerg var et selvstændigt sogn (nu under Givskud-Gadbjerg pastorat og Ribe stift), beliggende i Tørrild herred og Vejle amt, senere en selvstændig sognekommune, 1970 indlemmet i Give kommune og 2007 i Vejle kommune.

I 1950 var der 1279 indbyggere i Gadbjerg sognekommune.

Virksomheder:

Panduros Slagterforretning havde været i byen siden 1945 og blev nedlagt i 1977 (altså 32 år). I alle årene blev forretningen drevet af Svend og Marie Panduro. (Kilde Vejle Stadsarkiv). Svend Panduro var i 1945 medlem af modstandsbevægelsen i Vejle. Han flyttede kort efter til Gadbjerg. (Foto i Vejle Stadsarkiv). Svend Aage Panduro

levede 1913-1981, Marie P. fra 1911-1982. Efter forretningens lukning blev de boende i Gadbjerg, hvor de døde. De er begravet på Gadbjerg kirkegård.

Gadbjerg kro (senere hotel) var formentlig fra før 1911 og til efter 1921 ejet af Frederik Iversen (Foto i Give Lokalhistoriske Arkiv).

Tøsby Kro er en gammel hævejskro, lagt ved et vejkryds, hvor Hævejen skærer Bredsten-Givevejen.

Kirken

Kirken er opført omkring 1200 og indviet til Sct. Laurentius.

Fattighus

Et fattighus lå tidligere (i hvert fald fra før 1827) syd for byen, nær landsbyen Tøsby. I folketællingerne opregnes de aktuelle beboeres navne.

Jernbanen

Jernbanen fra Vejle til Give blev åbnet i 1894 som en privatbane. I 1914 overtog DSB hele strækningen fra Vejle til Holstebro.

Oldtidsminder

Syd for Gadbjerg findes tilsammen 11 fredede gravhøje og 24 markante overpløjede høje.

Tofthøj

Iflg. Trap: Danmark, 2.udg., var Tofthøj tidligere en hovedgård, der i 1536 ejedes af Christoffer Bang.

I 1947 var Tofthøj en ganske lille landsby, der fortrinsvis bestod af en samling gårde. Herudover var der en meget lille butik, en vindmølle og skolen – det var alt.

Tofthøj Mølle blev bygget som hollandsk mølle i 1850, brændte og blev genopbygget i 1893 (Foto i Give Lokalhistoriske Arkiv).

Tofthøj skole blev oprettet i 1875 ved en todeling af Gadbjerg skoledistrikt. I 1912 byggedes forskolen. Skolen lukkede i 1975 og børnene blev overført til Gadbjerg Hovedskole.

St. Refstrup

Herregården St. Refstrup er kendt siden 1426. Bønderne i omegnen hørte under herregården som fæstebønder. Gennem tiden var gården ejet af slægter som Vesteni, Juel, Udsen, Kruse, Sehested m.fl.

Gården lå (ligger) ca. 1 km nord for byen, på den nordlige side af jernbanen. Ifølge et billede i Give Lokalhistoriske Arkiv fra et tidspunkt omkring 1950 havde gården dengang 5 længer: hovedbygningen mod nord, 3 avlsbygninger omkring gårdspladsen og en femte længe, der var tilbygget på sydsiden af sydlængen.

I årene 1952-1953 var der kun 3 længer: hovedbygningen og den vestlige og østlige udlænge.

Hovedbygningen fra 1741 havde tre fløje. Af herregården er der nu kun midterfløjen af hovedbygningen tilbage samt den østlige udlænge.

Omme å

Denne å, der er 72 km lang, udspringer vest for Jelling, har sit løb øst for Spangshus, gennem Tofthøj, nord for St. Refstrup og udmunder i Skjern å, lidt øst for Skjern.

Matrikulering

Ifølge Matriklen for Tørrild Herred 1844 fandtes det nuværende matrikelnummer 28c ikke på det tidspunkt. Men numrene 28a og 28b fandtes. Ejeren af 28a er opgivet som Jens Mortensen, af 28b: Hans Hansen.

Ejendommen blev - i den skikkelse den havde i vores tid - bygget i 1907. Efter at den blev solgt i 1953 og inden (eller senest) 1970 må der have været en brand. I 1970 blev ejendommen "ombygget" til en beboelsesvilla.

Ifølge den nuværende ejer (2018) kan man stadig se rester af et fundament, hvor staldlængen har stået.

Ejendommens matrikelnummer er 28c, Tofthøj by. Til ejendommen hører/hørte også matrikel 10f af Tofthøj, hvor vores eng lå.

Det ser ud til, at Spanghusvej nu danner grænse mellem matrikelnumre under hhv. Tofthøj by og Refstrup Hovedgård. Jeg mener dog, at grænsen mellem Refstrup-jorderne og Tofthøj Mark blev reguleret på et tidspunkt.

Det vil sige, at Gadbjerg stationsby matrikelmæssigt stadig betegnes som Refstrup Hgd. mens kirkebyen, den gamle by i Gadbjerg, hedder Gadbjerg By.

Iflg. skøde fra Christen Jensen til Jens Peter Christensen, dat. 13.12.1879, lyst 17.6.1881 omfatter ejendommen matr 28c og 10f af Tofthøj. "Det bemærkes at matr. 28c benævnes Spangshuus –".

Det ser ud til at 10f af Tofthøj blandt mange andre matrikler har afgivet jord til jernbanen.

(Nørvang-Tørrild Herredsfoged. Realregister til skøde- og panteprotokoller. Gadbjerg 1825-1953, opslag 51).

Spangshus

"Spangshus": Navnets betydning: "Huset ved spangen".

Lignende navne er Spanghus, Spanghuse, Spangshuse, Spanggård, Spangsgård, Spangberg og Spangsberg.

En spang er en smal gangbro over et mindre vandløb.

Salmonsens Konversationsleksikon, 2.udg. siger: Et fællesnordisk ord, beslægtet med bl.a. tysk: Spange; den anden af 2 betydninger af ordet er en "smal gangbro over et vandløb".

Den Store Danske Ordbog: "spang eller spange, et bræt eller en planke, som er placeret over et mindre vandløb, og som derved muliggør passage for en vandrer."

Nudansk ordbog. 20.udg. 2008: "en smal, spinkel gangbro uden rækværk over et vandløb".

Den spang, som ejendommen muligvis er opkaldt efter, lå omtrent halvvejs på den lille vej mellem ejendommen og byen. Det var dog ikke et smalt bræt, men en noget bredere passage, der skulle jo være plads til hestevogne og selvfølgelig også biler, selvom der ikke var så mange biler i Gadbjerg dengang.

Det vandløb, der her var tale om, var ganske smalt, vel nærmest en grøft.

Men naturligvis kan det jo have set helt anderledes ud for 200 år siden.

Navne på Spangshus gennem tiderne:

1773: Spanghuset (usikkert)

1791 Kirkebog: Spanghuset

1794 Kirkebog: Spanghuset

1796 Kirkebog: Spanghuset

1801 Kirkebog: Spanghuset

1803 Kirkebog: Spanghuset

1805 Kirkebog: Spanghuset

1809 Kirkebog: Spanghuset

1812 Kirkebog: Spanghuset

1819 Kirkebog: Spanghuset

Realregister til skødeprotokol 1825-1953: **Spangshuus**

1876 Skødeprotokol: **Spangshus**

1879 Skødeprotokol: **Spangshuus**

1881 Skødeprotokol: **Spangshuus**

Lavkantkort 1901-1945: Spanghus

1924 Skødeprotokol: Spanghus

1925 Folketælling: **Spangshus**

1930 Folketælling: Spanghus

1947-1953 (i min tid): **Spangshus**

4 cm-kort 1953-1976: Spanghus

4 cm-kort 1977-1985: Spanghus

Diverse oplysninger:

På et luftfoto (se forrest i artiklen) taget ca.1950, ses ejendommen som beskrevet i denne artikel.

På et luftfoto fra 1979 ses ejendommen i dens meget ændrede form. med kun to længer, på stuehusets og ladens plads. Der ses en bygning bag den tidl. lade omtrent på hønsehusets plads.

Det er nu (2018) en villa, kun til beboelse. Efter vores frarejse i 1953 – men uvist hvornår – har der været en brand, hvorefter ejendommen i 1970 er opbygget med et noget anderledes udseende.

Da navngivning af alle veje blev indført, fik vejen ned til ejendommen navnet Spanghusvej.

Som jeg også husker det, stiger terrænet lidt fra udmundingen af Spanghusvej i vejen til Toftthøj, hvor højden er ca.77 m.o.h. til selve Spangshus, hvor højden er ca.82 m.o.h. Bag stuehuset stiger terrænet stadig lidt op til grænsen for vores jord.

Halvvejs nede af Spanghusvej, ligger nu en industrivirksomhed, ligesom der rundt om ejendommen, mod vest og nord, er opstået en industripark med adskillige virksomheder.

Ejere af Spangshus

Spanghuset, 17?? – ca. 1845 (*Oplysningerne fra denne periode er usikre*)

1773? -?? *Hans Horsted?*

? – 1791 - 1796 - 1801 *Villads Pedersen (Hustruen Else Nielsdatter døde 1791 (født 1742)*

1801 – 1812 - ? *Peder Villadsen (hustru Inger Margrethe Gydesdatter)*

? – 1812 - ? *Gyde Hansen*

Spangshus = matr. 28c Tofthøj, ca.1845 – 1907

ca.1845?? – 1855 *Jacob Mortensen*

1855 - 1857 *Hans Pedersen Sand*

1857 – 1870 *Thomas Nielsen*

1870 - 1879 *Christen Jensen*

1879 – 1907 *Jens Peter Christensen*

Spangshus/Spanghus = matr. 28c Tofthøj, bygget 1907

1907 - 1909 Jens Peter Christensen

1909 - 1912 Ane Marie Sørensen (ses også i 1901), separeret hustru, f. 1853, bosat og ejer af 28c.

1912 -1924 Mads Johansen

1924, 15.1. - 1924, 22.1. Ida Rosalia Johansen, f. Pedersen

1924, 22.1. – 1928 Niels Christian Jensen

1928 - 1937 Jens Kristensen Buch

1937 - 1941 Karl Christian Poulsen

1941, 14.8. - 1941, 25.10. Tage Andreas Andersen

1941, 25.10. – 1942, 22.2. Hans Kjær

1942, 22.2. – 1947 Peter Tangsgaard

1947 - 1953 Aksel Christensen

1953 - ? Ukendt ejer, muligvis ejeren eller forpagteren af Gadbjerg kro /hotel ???

? – 1972 Henry Olesen (autoforhandler i Givskud) ??

Spanghus = matr. 28c Tofthøj, ombygget 1970

1968 - 1972 Aksel Jessen (Lejer)

1972 – 1997 Aksel Jessen (Ejer) (f.21.1.1927 d. 7.11.1998)

1997 - Nuværende ejer

Ejere af Spangshus. Diverse optegnelser og undersøgelser

Navnet Spanghuset, der nævnes i mange tilfælde i slutningen af 1700-tallet og i 1800-tallet, er ikke med sikkerhed identificeret som værende det senere Spanghus/Spangshus, men sandsynligheden for, at der på samme tid - eller tæt på hinanden - har eksisteret 2 forskellige ejendomme begge med "Spang-" i navnet og begge benævnt som husmandssted på et begrænset område som Tofthøj mark, er vel ret lille.

Der er dog den mulighed, at navnet er overført – med en mindre ændring -fra én ejendom (matrikel) til en anden.

Der er ca. 33 år fra den sidste fundne reference til navnet Spanghuset og til den første fundne omtale af navnet Spangshus.

Spanghuset er nævnt som eksisterende omkring 1773 og indtil 1812. Spanghus/Spangshus kendes fra et tidspunkt før 1855 (ca.1845) og til i dag.

Spanghuset:

Hans Hansen Horsted, f. ca 1726, død 1802, begravet på Gadbjerg kirkegård.

I "Forfædre til Lissa Marie Lie" noteres:

"1773 udnævnes han til sognedegn til de 3 sogne Gadbjerg, Linneballe, Ringgive.

De bor formentlig i Spanghuset, som lå i Tofthøj, man ved det har været brugt til degnebolig".

Ved folketællingen 1787 for Gadbjerg nævnes han som 60-årig degn og skoleholder, men uden adresse. I 1787 havde han en kone og 3 børn.

Slægten Horsted nævnes mange gange i de følgende generationer som bosat i Tofthøj eller Gadbjerg.

Andetsteds (gadbjerg.dk) anføres dog en anden beliggenhed af degneboligen. Derfor er hans tilknytning til Spangshus usikker, men tilbage står, at navnet Spanghuset knyttes til den periode.

.....

Villads Pedersen

"1791 d 23 oktober blev Villads Pedersens hustru Else Nielsdatter af Spanghuset begravet i sit alders 49 år. "

(Ringive Gadbjerg og Lindeballe sogne – døde 1719 til 1814)

"1796 3die søndag i faste Villads Pedersens datter Karen af Spanghuset (begravet)22 år gammel"

Folketælling Gadbjerg 1801:

Villads Pedersen, husmand med jord, 72 år (født ca. 1729)

Maren Christensdatter, 70 år, hans kone (f. ca. 1731)

Hans tidl. hustru Else Nielsdatter døde 1791.

.....

Christen Gregersen ?

1794: "fremdeles samme dag blev Christen Gregersens datter af Spanghuset begravet 3 år gammel."

.....

Peder Villadsen

" 1801 d 25 maj ungkarl Peder Villadsen og pigen Inger Margrethe Hansdatter, begge af Sapnghuset (sic!) i Gadbjerg sogn. Forlovere Hans Hansen Horsten og Jens Jensen Bæk af Ringgive. Ægteviede i Gadbjerg kirke 27. juni"

(Ekstra kilde: KB Gadbjerg 1801. Her står en mere udførlig tekst. Pigens navn er her også Hansdatter.)

1803 d 27.februar begravedes Peder Villadsens dødfødte søn af Spanghuset.

Ringgive Gadbjerg og Lindeballe sogne – døbte 1719 til 1814:
(27.marts 1803) ”samme dag gjorde husmand Peder Villadsens kone Inger Margrethe Gydesdatter af Spanghuset sin kirkegang efter sin dødfødte søn.”

1803 den 25. december ”begravet Peder Villadsens dødfødte søn af Spanghuset. Denne fødsel kom også så hastig på, at ingen jordemoder blev hentet, men konen tillige med sin moder bevidnede siden, at fosteret var næppe halvårent, og at dette var anden gang, konen fødte utidigt foster i samme år”.

Ringgive Gadbjerg og Lindeballe sogne – døbte 1719 til 1814 + KB Gadbjerg

1804: ”1804 den 29 januar gjorde Peder Villadsens kone Inger Margrethe Gydesdatter af Tofthøj mark sin kirkegang efter sin dødfødte søn.”

”1805 den 14 april var husmand Peder Villadsens og Inger Margrethe Gydesdatters tilforn hjemmedøbte datter Else fra Spanghuset i kirken til dåbens bekræftelse, båret af sin moster Sidsel Gydesdatter fra Grejs præstegård. Faddere vare Adolf Christensen, Jens Jacobsen af Tofthøj, Jens Villadsen af Refstrup og Søren Jensen Bæk af Gadbjerg.”

Heraf fås flg sammenhæng:

Peder Villadsen, Spanghuset

Inger Margrethe Gydesdatter, hustru

Else Pedersdatter, datter

Sidsel Gydesdatter (Grejs Præstegård), svigerinde

Jens Villadsen, bror

Gyde Hansen, svigerfar

”1809 den 22 januar var husmand Søren Davidsens og hustru Maren Jensdatters tilforn hjemmedøbte datter Margrethe af Gadbjerg i kirken til dåbens offentliggørelse, båret af Peder Villadsens hustru Inger Margrethe Gydesdatter af Spanghuset. Faddere vare Søren Jensen, Jens Lauridsen, Anders Jørgensen og Morten Jensen af Gadbjerg. Samme dag blev konen introduceret”.

(Bemærkning: At "introducere" en kvinde, der havde født og som derfor i gammel tid ansås for at være uren, i kirken på et tidspunkt mindst 6 uger efter fødslen, var indtil 1754 en tvungen kirkelig handling med det formål at rense kvinden. Foran kirken blev kvinden stænket med vievand m.v. af præsten, hvorefter denne førte (introducerede) kvinden ind i kirken).

1809 "den 22. oktober var husmand Peder Villadsens og hustru Inger Margrethe Gydesdatters tilforn hjemmedøbte datter Maren af Spanghuset i kirken til dåbens offentliggørelse, båret af mad. Jørgensen på Refstrup. Faddere vare Søren Bæk og Morten Jensen af Gadbjerg, Christen Jacobsen og Jens Pedersen af Tofthøj. Samme dag blev konen introduceret."

1810 "den 24 juni var husmand Søren Rasmussens og hustru Anne Cathrine Lasdatters tilforn den 19 maj hjemmedøbte søn Niels af Gadbjerg i kirken til dåbens offentliggørelse, båret af husholdersken madame Jørgensen på Refstrup. Faddere vare Peder Villadsens kone Inger Margrethe Gydesdatter af Spanghuset, Laurids Nielsen af Tofthøj, Søren Davidsen og Jens Mortensens enkes datter af Gadbjerg. Samme dag blev konen introduceret".

1812 den 21 juni var inderste Anders Nielsens og hustru Sidsel Gydesdatters den 21. maj hjemmedøbte søn Niels af Hedeby i kirken til dåbens offentliggørelse, båret af Peder Villadsens kone Inger Margrethe Gydesdatter af Spanghuset på Tofthøj mark.

Gyde Hansen

FT 1787 Gadbjerg (Tofthøj)

Gyde Hansen. 50 år, gift, bonde, dvs. født ca. 1737

Maren Christensdatter, kone, 50 år

Børn:

Sidsel Gydesdatter. 15 år

Inger Margrethe Gydesdatter 12 år

Karen Gydesdatter 10 år

Ringive Gadbjerg og Lindeballe sogne – viede 1719 til 1814 + KB Gadbjerg 1812:
*”1812 d 18 marts ungkarl Anders Nielsen tjenende i Hvejsel Præstegård og pigen
Sidsel Gydesdatter (f. 1771?) af Spanghuset på Tofthøj mark i Gadbjerg sogn.
Forlovere Thomas Jepsen og Søren Jensen Bech af Gadbjerg. Ægteviede i
Gadbjerg kirke 11 april.”*

.....

Spangshus:

Jacob Mortensen

Realregister til Skøde- og panteprotokol, Tofthøj 28c:

”fra Jacob Mortensen til Poul Madsen i Gadberg ang. et Moseskifte i Tofthøj Mose,
50 Aar, dat. 29. Decbr 1848, tinglyst 19. Juni 1850”.

FT 1845 Gadbjerg (Tofthøj):

Jacob Mortensen 37 år, gift, født her i sognet, husmand og tømmermand

Johanne Nielsdatter, 38 år, kone,

Børn:

Jens Jensen, Ane Marie Jensen, Morten Jensen, Jens Mortensen Jacobsen

FT 1850:

Jacob Mortensen, Tofthøj mark, gift, 41 år, født her i sognet,

Johanne Nielsdatter, hustru, 43 år (født ca. 1809)

+ 6 børn fra 2 til 17 år

FT 1855.

Jacob Mortensen, gårdmand, 46 år, gift. *Dvs. født ca. 1809.*

Hustru Johanne Nielsdatter, 47 år.

Børn: Jens Mortensen Jacobsen, 12 år, født i Gadbjerg sogn.

.....

Hans Pedersen Sand

Skøde fra Jacob Mortensen til Hans Pedersen Sand, dat. 24.11.1855, matr 28c af

Toftthøj, skøde lyst 14.12.1855

Det kunne evt.være flg.:

FT 1855; Stavning - Strandby; 30;

Hans Pedersen Sand; ; 47; gift; født her i Sognet; Lutheraner; Gmd., huusfader,
dvs. født ca. 1808.

Johanne Simonsdatter; 49; f.1806, gift; Født her i Sognet; Lutheraner; hans kone.

Deres børn: Ane Hansen; 18; ugift; født her i Sognet; Lutheraner; Mette Marie

Hansen; 15; ugift; født her i Sognet; Lutheraner; Petrine Hansen; 13; ugift; Født
her i Sognet; Lutheraner,

Anders Nielsen; 76; enkemand; Født her i Sognet; Lutheraner; Aftægtsmand

.....

Thomas Nielsen

Skøde fra Hans Pedersen Sand til Thomas Nielsen, dat. 12.2.1857, lyst 9.1.1863.

Kan være denne:

FT 1860: Et hus. Thomas Nielsen, 33 år, gift, født her i sognet, gårdmand og
daglejer. Dvs. født ca. 1827. Hustru Kirsten Marie Nielsen, 28 år. Datter: Maren
Thomsen, 3 år.

.....

Christen (Kristen) Jensen

Skøde fra Thomas Nielsen til Christen Jensen dat. 9.11.1870, lyst 22.12.1876, på ejendommen "Matr. No 28c Spangshuus kaldet".

I skødet er 28c og 10f forbundet.

Kan være denne:

FT 1870:

Kristen Jensen, 31 år, gift

Hustru: Aase Kristensen, 33 år

.....

Jens Peter Christensen

Skøde fra Christen Jensen til Jens Peter Christensen, dat. 13.12.1879, lyst 17.6.1881. Omfatter matr. 28c og 10f af Tofthøj. "Det bemærkes at matr. 28c benævnes Spangshuus ---".

FT 1880: Et hus:

Jens Peter Kristensen, 34 år, gift, født her i sognet,

Ane Marie Sørensen, hans hustru, 26 år

Deres børn:

Søren Kristensen, 1 år, født i Tvis (?) sogn

Plejedatter:

Karen Andrea Nissen, mindre end 1 år, født her i sognet

Aftægtsfolk der forsørges af husfaderen:

Kresten Jensen, 65 år, født her i sognet

Ane Markusdatter, 66 år, født her i sognet

FT 1906 Tofthøj Mark, matr. 28c og 10f:

Jens Peder Kristensen, f.19.9.1846, gift, husfader, husejer ved landbruget

Ane Marie Sørensen, f. 20.4.1853, husmoder

Julie Kristensen, f.25.12.1895, barn

.....

Ane Marie Sørensen

Separationsbevilling mellem Jens Peder Christensen og Ane Marie Sørensen som adkomst for hustru Ane Marie Sørensen, dat. 5.2.1909, lyst 14.5.1909.

Matr 28c og 10f af Tofthøj, beliggende Tofthøj mark, "overgaar til hustruen som hendes udelukkende ejendom ---".

Der er 8 fællesbørn, hvoraf "den yngste, Pigen Julie, f.24.12. December 1895, er uforsørget. Dette Barns Forsørgelse og Opdragelse overtages alene af Hustruen uden Underholdsbidrag fra Manden".

FT 1911: Matr 28c:

Ane Marie Sørensen, f. 20.4.1853, husmoder (og ejer). *Skilt fra Jens Peter Christensen.*

.....

Mads Johansen

Skøde fra Ane Marie Sørensen til Mads Johansen, dat.17.6.1912, lyst 27.9.1912.

Matr.nr 28 c samt 10 f.

Skøde- og Panteprotokol 27.9.1912: Panteobligation: Mads Johansen, Tofthøj mark tilstår at han skylder Ane Marie Sørensen, Give, 2000 kr.

Samtidig tinglyses skøde d.d. tilh.. matr nr 28c af Tofthøj. "Det bemærkes at Matr nr 28c benævnes "Spanghus" at Matr nr 10f skal være forenet med Matr nr 28c og at et Moseskifte i Tofthøj Mose tidligere er bortlejet i 50 Aar."

FT Gadbjerg 1916:

Mads Johansen, f. 29.6.1855, landmand, bosat matr.nr. 28c

Familie bosat sammesteds:

Ida Johansen, f. 10.3.1866, husmoder

Vilhelmine Johansen, f. 22.8.1896, datter

FT 1921 matr. 18c (???)

Mads Johansen, data som ovenfor, født i Give, bopæl i kommunen fra 1911,
landmand

Ida Johansen, data som ovenfor, født i Lyngaa, bopæl fra 1911

Vilhelmine Johansen, data som ovenfor, f. i Give, bopæl fra 1911.

.....

Ida Rosalia Johansen, f.Pedersen

Skifteretsattest lyst som adkomst for enke Ida R.Johansen, dat. 15.1.1924, lyst
31.1.1924.

Ida R. Johansen var enke til Mads Johansen.

Hun havde kun rådighed over ejendommen i 7 dage i 1924.

.....

Niels Christian Marius Jensen

Skøde fra Ida Johansen til Niels Chr. Jensen dat. 22.1.1924, lyst 31.1.1924.

Skøde- og Panteprotokol 31.1.1924: Panteobligation:

Heri erkender boelsmand Niels Chr.Marius Jensen at han skylder – i anledning af ejendomshandel – enke Ida Rosalia Johansen, f.Pedersen, 12000 kr. Den pågældende ejendom i Tofthøj omfatter matr. nr 28c og 10f. Matr. nr 28c benævnes "Spanghus" og skal være forenet med matr nr 10f.

FT 1925. Matr. 10f, Spangshus

Niels Chr. Marius Jensen, f. 26.6.1901 i Løsning, husfader, landmand, bopæl

5.11.1924: Tofthøj, Gadbjerg (sogn)

Olga Johanne Jensen, f. 24.10.1899, i Gislev ved Svendborg, hustru

Anny (?) Poula Jensen, f. 23.1.1920 i Ringgive, barn

Elly Margrethe Jensen, f.19.4,1923 i Tofthøj, barn

Erik Aage Jensen, f. 4.12.1924 i Tofthøj, barn

Ved folketællingen for Gadbjerg 1925 boede på ejendommen Niels Christian Marius Jensen (f. 1901 i Løsning) og hustru Olga Johanne Jensen (f.1899 i Gislev Ved Svendborg) samt børn – i 1925 3 børn, i 1940 5 børn. Niels Christian og Olga Blev gift i Givskud kirke i 1922, d.1.12., da boede Niels Christian allerede i Gadbjerg

(formentlig på Spangshus) ansat ved DSB (siden blev han landpostbud), mens Olga boede med sine forældre på Ris Mark ved Givskud.

Det første af deres børn, der ved dåben nævnes at være bosat på Tofthøj mark er Elly Margrethe, f.19.4.1923. (KB Gadbjerg 1923). Hun døde 3.august 1944 i

Gadbjerg sogn og begravet der 8.8.1944. (KB Gadbjerg 1944).

Erik Aage (der var landpostbud som sin far) blev født 4.12.1924 på Tofthøj mark.
Han døde den 17.3.1960 i Gadbjerg by.

Oda Martha Jensen blev født 19.2.1937, på Smidstrup Mark (også Gadbjerg sogn).
Hun døde 5.11.2015 i Spentrup.

Erik Aage blev gift i Østre Nykirke kirke d.12.11.1944, her nævnes han som "af
Gadbjerg". Død 17.3.1960 i Gadbjerg og begravet der 21.3.1960 (KB Gadbjerg
1960).

I folketællingen fra 1925 nævnes ejendommen ved navn "Spangshus" (med
medialt "s"), men med matrikelnummer 10. Under Tofthøj by er dette
matrikelnummer identisk med den eng, hvor vi havde vort engstykke nord for
byen, dvs. at det hørte med til ejendommen.

Jens Kristensen Buch

Skøde fra Niels Chr.Jensen til Jens Kristensen Buch, dat. 31.12.1928.

FT Gadbjerg 1930 (Danish Family Search):

Jens Kristensen Buch, f. 1871 i Jelling, husfader, enkemand, landmand, bosat:
Spanghus.

Familie bosat på Spanghus:

Agnes Kristine Buch, barn, f.1922

Peder Kristensen Buch, f. 1858, ugift pensionist

Maren Johanne Kristensen Buch, f.1907, ugift logerende.

Karl Christian Poulsen

Jens Kristensen Buch skødede ejendommen til Karl Christian Poulsen. Dateret
?, Lyst 20.4.1937

FT 1940:

Karl Kristian Poulsen, f.28.10.1911, gift 6.5.1937 i Bredsten?, husfader, husmand

Karen Kristine Poulsen, f. 26.6.1915 i Filskov, hustru

Frede Kjærsgaard Poulsen, f. 13.1.1940 i Vejle, barn

.....

Tage Andreas Andersen

Skøde fra Karl Christian Poulsen til Tage Andreas Andersen

Dat. ? Lyst 14.8.1941

Måske denne:

Tage Andreas Andersen. f.1.6.1915 i Nøvling sogn, død 23.11.1993

Gift 4.5.1943 i Snejbjerg. I KB Snejbjerg 1943 nævnes han som "af Snejbjerg".

.....

Hans Arne Iversen Kjær

Skøde fra Tage Andreas Andersen til Hans Kjær. dat. ? lyst 25.10.1941

Gravstensarkivet, Gadbjerg kg.:

Hans Arne Iversen Kjær f. 13.5.1903 i Nørup, husfader, gift 1926. Død 29.5.1969

Karen Dorthea Kjær, f. Thuesen, 3.11.1904 – 13.5.1971, husmoder,

Gift 11.11.1926. – Død I Gadbjerg. – Begravet I Gadbjerg. (MyHeritage)

Sørine Petra Kjær, f. 14.12.1927, i Givskud, barn

Svend Åge Kjær, f. 12.9.1929 i Givskud, barn

.....

Peter Tangsgaard, 1942 - 1947

Skøde fra Hans Kjær til Peter Tangsgaard, dat. ? . Lyst 22.2.1942.

Peter Brunbjerg Tangsgaard blev født den 23. juni 1917, på Givskud Mark, Givskud sogn. Nørvang herred, Vejle amt.

Peter blev døbt den 15. juli 1917, i Givskud Kirke, Givskud sogn. Nørvang hrd., Vejle amt.

Peter blev gift med Jenny Tangsgaard (født Therkelsen) den 21. februar 1943, i en alder af 25 i Tørring Kirke, Tørring sogn. Vrads hrd. Skanderborg amt.

Jenny blev født den 27. juli 1918, i Grædstrup sogn.

De havde et barn.

Peter døde den 13. marts 2010, i en alder af 92 i Børkop, Gaverslund sogn, Holmans hrd., Vejle amt.

I KB Tørring 1943 ved vielsen med Jenny omtales han som boelsmand af Gadbjerg.

////////////////////////////////////

Aksel Kaj Johan Christensen, 1947 - 1953

Skøde fra Peter Tangsgaard til Aksel Christensen, dat. 1947, lyst 10.2.1948

Aksel Kaj Johan Christensen, f. 5.8.1897 i Frederikshavn, d. 12.6.1953 på Give Sygehus.

Martha Dorthea Christensen, f. Nissen, f.15.2.1897, d. 24.11.1950, hustru

Mette Johanne, f. 26.5.1936, datter

Christian, f. 8.7.1939, søn

.....
1953 – 1968: Ukendt, muligvis ejeren eller forpagteren af Gadbjerg kro /hotel
.....

Henry Olesen (- 1972)

.....
Aksel Jessen

Aksel Jessen er lejer fra 1968 til 1972, ejer fra 1972 til 1997.

Skøde til Aksel Jessen, dat.?, lyst 1.6.1972

Aksel Jessen, f.21.1.1927 d. 7.11.1998

Margrethe Jessen, f. 21.4.1919, d. 13.7.1986

Begravet på Gadbjerg kirkegård

Tingbog for Tofthøj: den nordlige del af 28c afgives til matr. 28e og skødes den 18.2.1977 (tinglysning) fra Aksel Jessen til Give Kommune. D. 7.9.1978 skødet Til Teddy Have Thomsen.

.....
1997 –

Nuværende ejer
.....

Kilder:

Kulturmiljøer i Vejle Kommune

Rigsarkivet: Tingbøger. Tofthøj By. 1927-2000 (Online)

Matriklen for Tørrild Herred 1844 (Online)

Rigsarkivet: Skøde- og panteprotokol, Nørvang-Tørrild herred (1740 - 1927)

Historisk atlas (Online)

<https://historiskatlas.dk/Gadbjerg%20kirke>

Rigsarkivet. Arkivalieronline. Folketællinger

Rigsarkivet. Arkivalieronline. Kirkebøger

Gravstensarkivet

<http://www.gravstensarkivet.dk/news.php>

Trap Danmark Online

Give Lokalhistoriske Arkiv

<https://www.arkiv.dk/vis/2485131>

Vejle Lokalhistoriske Arkiv

Google Maps

Krak Online

Den store danske ordbog Online

Nygaards Sedler (DDD)

Danske Herregårde (Online)

<http://www.danskeherregaarde.dk/26168.aspx>

DIS-Arkivalielister. Herredsfogeden Nørvang-Tørrild Herred. Realregister
1825-1970. Gadbjerg sogn 1825-1953

<https://www.sa.dk/ao-soegesider/billedviser?bsid=29824#29824,3383823>

Nørvang-Tørrild Herredsfoged

Skøde- og panteprotokol, Nørvang-Tørrild 1912

Ringive Gadbjerg og Lindeballe sogne – døbte 1719 til 1814

http://www.horsboel.dk/kirkebog/Ringive_Gadbjerg_Lindeballe_beg_1719_1814.pdf

Ringive Gadbjerg og Lindeballe sogne – viede 1719 til 1814

http://www.horsboel.dk/kirkebog/Ringive_Gadbjerg_Lindeballe_vie_1719_1814.pdf

Ord & Sag. 23. 2003. Side 40

Salmonsens Konversationsleksikon, 2.udg.

<http://runeberg.org/salmonsens/2/21/1020.html>

Den store danske ordbog (Online):

<http://denstoredanske.dk/Special:Opslag?q=spang&area=>

Nudansk ordbog. 20.udg. 2008.

Nørvang-Tørrild Herredsfoged. Realregister. 1825-1953

<https://www.sa.dk/ao-soegesider/billedviser?bsid=29824#29824,3383823>

Forfædre til Lissa Marie Lie

<http://www.wlie.dk/lissa/GGframesPC.htm>

Gadbjerg.dk

<http://gadbjerg.dk/skolenshistorie.html>

Kildeportalen. DIS Danmark. Folketælling 1930 Givskud sogn

<https://dis-danmark.dk>

Erindringer og ejendomshistorie, 1: Ejendommen Gammeltoft (1939-1947)

Erindringer og ejendomshistorie, 2: Ejendommen Spangshus (1947-1953)

Planlagt:

Erindringer og ejendomshistorie, 3 (1953-)

Kapitel 1: Uddannelse og fast arbejde (1953-1970)

Kapitel 2: Ejendommen Kroghsvej 21 Holstebro (1970-)